

TARİHİN DERİNLİKLERİNDEN OSMANLI DÖNEMİ'NE ÜNYE TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ

Prof. Dr. Necati DEMİR

Giriş:

Ünye, Orta Karadeniz Bölgesi'nin en güzel ilçelerinden biridir. Tabiat güzelliği bakımından dünyaca tanınmış yerlerdendir. Kısacası Ünye'yi Türkiye'de yaşayan hemen herkes bilir. Türkiye'nin dışında yaşayanların da çoğunun bildiği söylenebilir.

Bu güzel ilçemizin eski adının *Oney* olduğuna dair yaygın bir yanlış hâlâ yürürlüktedir. Ünye'de pek çok iş yerinin ismi de bu yanlış bilgiye dayanmaktadır. Yine bu isim dergilere koyulmakta, yıllıklar bu isimle çıkartılmaktadır (*Oney'den Ünye'ye*, Ankara 1995). Bu ismin nereden çıktığı ve *Oney*'i kimin keşfettiği gerçekten merak konusudur.

Ünye adının kaynağı üzerine:

Bu yöre ile ilgili en eski yazılı kaynaklar bizim tespitlerimize göre Homeros'un *İlyada'sı* ile M.Ö. IX. yüzyıla kadar inmektedir. M.S. VI. yüzyıla kadar bu bölge ile ilgili yazılmış kaynaklar tek tek tarafımdan taranmış ne *Ünye* ne de *Oney* ismine rastlanmıştır¹.

Amasyalı coğrafyacı Strabon (M.Ö. 64-M.S. 21)'un *Geographica* adlı eserinde *Ünye / Oney* ismine rastlanmaz. Tanıttığı şehirlerden hareketle yapılan haritada *Ünye / Oney*² mevcut değildir³.

Tarihî kaynaklarda ismine pek rastlanmamakla birlikte arkeolojik kazılarda elde edilen buluntulardan Ünye'nin tarihi çok eskilere kadar inmektedir. Kimmerlerin Karadeniz Bölgesi'ndeki varlığını kesin olarak ortaya koyan en önemli delillerden birisi, arkeolojik araştırmalardır. Ünye'de

¹ Ayrıca bk. Adem Işık, *Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi*, TTK yay., Ankara 2001.

² Karadeniz Bölgesi'ndeki yerleşim yerlerinin tamamına yakını Türkçedir. Dolayısıyla *Ünye* isminin kaynağı da Türkçe olmalıdır. Ancak yer isimlerinin köken bilgisi araştırmaları ve tahlili çok uzun zamanlar almaktadır. Ünye isminin kaynağı ve köken bilgisi araştırmalarını yapmak üzere, Ünyeli'lere ve Türk milletine bir borç olarak, araştırma defterime, şu an itibarıyla kaydetmiş bulunuyorum.

³ Geniş bilgi için bk. Strabon, *Geographika*, (ed.: A Meineke), Berlin 1853-1909; *The Geograpy of Strabo*, (ed.: T.E. Page ve diğerleri), C. 5, Harvard University Press, 1928, Map: 10.

bulunan bir gümüş kap M.Ö. 6. yüzyılın sonunu işaret etmekte ve Kimmer⁴ sanatının son eserlerinden biri olarak nitelendirilmektedir⁵.

Bir de İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Anadolu Beylikleri başlıklı kitabında *İnaos* biçiminde geçmektedir⁶. Fakan bu ismin nereden alındığına dair hiçbir kayıt yoktur.

Faruk Sümer'in Tirebolu Tarihi adlı çalışmasında Ünye isminin önünde parantez içerisinde *Oinaion* ismi kaynak gösterilmeden kaydedilmiştir⁷.

Bu ismin kaynağı Anthony Bryer gibi görünmektedir. Ona göre de İlk Çağ'da Ünye'nin ismi *Oinaion*'dur. Bununla beraber Bryer bu kelimenin kökeni konusunda yorum yapmadığı gibi Lâtince bir manasın olmadığını da belirtir⁸.

⁴ Kimmerler, Ural-Altay kökenli bozkır göçebelerinin batı koluna mensupturlar. Eski Çağ'daki Türk kültür tarihinin ilk temsilcilerindendir. Arkeolojik bulgulardan elde edilen bilgiler, onların ilk Türk devletlerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır (M. Taner Tarhan, "Kimmerler ve İskitler", *Türkler*, C. 1, Ankara 2002, s. 597). M.Ö. 2. bin yıl başlarından itibaren M.Ö. 8. yüzyıla kadar merkezi Kırım olmak üzere Karadeniz'in kuzeyinde yaşamışlardır (Adülhaluk Çay-İlhami Durmuş, "İskitler", *Türkler*, C. 1, Ankara 2002, s. 578; Orhan Türkoğan, *Etnik Sosyoloji*, İstanbul 1999, s. 212). Frig Devleti'ni yıkan Kimmerler, batı yönde Lidya Devleti'nin sınırına yaklaşırlar. Daha sonra İç Anadolu'da bir bozkır devleti kurarlar. Oradan Karadeniz sahillerine ulaşırlar. Amasya Gümüşhacıköy'ün eski ismi olan *Kimeri*, büyük bir ihtimalle Kimmerlerin mirasıdır. Sinop ve çevresinin onlar tarafından ele geçirilmesi antik kaynaklarda anlatılmaktadır. Kimmerler, Karadeniz Bölgesi'nde doğuda Trabzon, batıda Karadeniz Ereğlisi'ne kadar yayılmışlardır. Strabon'a göre Trabzon yakınlarında *Kimmerius/Kimmerius Dağı* bulunmaktadır. Kimmerius / Kimmerius Dağı daha sonra *Ağırmış Dağı* adını almıştır. Arsin'e bağlı Kuzguncuk köyünün eski ismi *Korgen*'dir. XIV. yüzyılda Canik sancağına bağlı Satılmış kazasında *Korgan* isimli (günümüzde Ordu iline bağlı Korgan ilçesi) bir köy bulunmaktadır. Korgan, Türk devlet hayatında önemli kişilerin mezarına denmektedir. Kelimenin aslı *korugan* (koru-gan)dır. Ölülerin korumasından dolayı bu isim verilmiştir. Korganların ilk kez Kimmerler tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Gelenek daha sonraki Türkler tarafından sürdürülmüştür. Herodotos'tan öğrendiğimize göre, Terme çevresinde Amazonlar yaşamaktadır. Efsanelere de konu olan bu erkeksiz savaşı kadınların Kimmerler olduğu artık bilinen bir gerçektir.

⁵ E. Akurgal, *Orient et Occident*, Paris 1969; Mehmet Özseit, "İlkçağ Tarihinde Trabzon ve Çevresi", *Trabzon Tarihi*, Trabzon 1999, s. 37.

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, TTK yay., Ankara 1988, s. 255.

⁷ Faruk Sümer, *Tirebolu Tarihi*, Tirebolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği yay., İstanbul, 1992, s. 37.

⁸ Anthony Bryer- David Winfield, *The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos*, C. 1. Washington 1985, s. 101.

Paul Wittek, Bizanslardan Türklere geçen yer adları konusunda geniş bir araştırma yapmıştır. Bizanstan Türklere geçen yer adları arasında Ünye'yi almamıştır.

Anthony Bryer, Bizans döneminde Ünye için kullanılan isimleri şöyle sıralamıştır. *Honio, Onio, Homorio, Omnio*.

Anadolu'da kaleme alınan ilk Türkçe eserlerden biri olan *Dânişmend-nâme*'de⁹ Karadeniz Bölgesi Türkleri ile Oğuz Türkleri'nin mücadelesine geniş yer ayrılmıştır. Karadeniz sahilindeki yerleşim yerleri hakkında da önemli bilgiler içermektedir. Ancak *Ünye* veya *Oney* adı bu eserde de geçmez¹⁰. *Dânişmend-nâme*'de bu yörenin ismi genel olarak Canik biçiminde geçmektedir¹¹.

Karadeniz Bölgesi'nde bölgenin başkalarından alındığına dair bir bilgi yanlışlığı genelleşmiştir¹². Adına mana verilemeyen her yerleşim yerinin adı Rumcada, Ermenicede aranmaktadır¹³. Hâlbuki bu bölge en az

⁹ İlk olarak, Mevlânâ İbn-i Ala tarafından II. İzzeddin Keykavus zamanında, yine onun emriyle, H.642/M.1244-45 tarihinde yazıldığı tahmin edilmektedir.

¹⁰ Necati Demir, *Dânişmend-nâme*, Part One, (Critical Edition), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard, 2002; aynı yazar, *Dânişmend-nâme*, Part Two, (Turkish Translation), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard, 2002; aynı yazar, *Dânişmend-nâme*, Part Three, (Linguistic Analysis and Glossary), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard, 2002; aynı yazar, *Dânişmend-nâme*, Part Four, (Facsimile), Published at The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University, Harvard, 2002.

¹¹ Demir, *Dânişmend-nâme*, Part Two, (Turkish Translation), Canik: 8a/1, 9a/7, 9b/8, 35a/7, 69b/3, 109b/10, 172a/9, 172a/15, 172b/5, 175b/2, 190a/12, 215a/13, 228b/13, 229a/9, 229a/10, 229a/12, 239b/11, 239b/14, 240b/5, 250a/4, 250a/11, 250b/8, 251a/15, 253b/10; Canik ili: 170b/12, 240b/8.

¹² Aynı yanlışlık Ordu ilinin eski adı için de geçerlidir. M.Ö. 400'de şimdiki Ordu ilimizin ismi *Kotyora* olarak kaydedilmiştir. Bu ismin hangi tarihte bu şehre verildiği belli değildir. Ancak M.Ö. 400'den önceleri de şehrin bu isimle bilindiği anlaşılmaktadır. Bu isim büyük bir ihtimalle *kot* (kut) *yorası* (yöresi) kelimelerinin birleşmesinden oluşmuş olmalıdır. M.S. I. yüzyılda Plinius bu şehri yine aynı isimle kaydetmiştir. M.Ö. 2500 yıllarında Mezopotamya'nın kuzeyinde¹² hüküm sürmüş Kutların Türkçe konuşan bir kavim olduğu konusu bilim dünyasının aydınlatığı bir gerçektir. *Kut* kavminin Türk kökenli olduğunu ünlü Sümerolog Prof. Benna Landsberger, 1937'de yapılan Tarih Kurultayı'nda Atatürk'ün huzurunda açıklamıştır.

¹³ Araştırmacı Haşim Albayrak Karadeniz Bölgesi'nde bulunan yaklaşık 2500 köy ismini Fener Rum Lisesi Müdürü Niko Mavridis'e incelettirmiş, adı geçen şahıs yalnızca 7-8 köy isminin Yunanca olduğunu onaylayabilmiştir (Haşim Albayrak, *Tarih boyunca Doğu Karadeniz'de Etnik Yapılanmalar ve Pontus*, İstanbul 2003, s. 10-11). Bunlar arasında *Alano*, *Korkut* ve *Yavan* gibi Türkçe isimler de bulunmaktadır (Albayrak, age, s. 266-267). Durum böyle olunca Batılı bilim adamlarının ve onların dümen suyunda yüreyenlerin niyetleri kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

5000 yıldır Türk yurdu olduğu, başka milletlerin ise sadece zaman zaman bazı yörelerine sahip olabildikleri artık bilinen bir gerçektir.

Ünye adının kaynağı:

Elde edilen verileri değerlendirecek olursak ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır. Ünye ismine ilk Çağ'a kadar rastlanmaz. Ünye'de yapılan kazılarda M.Ö. 6 yüzyılda Kimmerler'e ait bazı parçalar bulunmuştur. İlk Çağ'da ismi *Oinaion* olduğu rivayet edilmektedir. Bizans döneminde ise Ünye için *Omnie*, *Honie*, *Onie*, *Homorie* isimleri kullanılmıştır. Ünye isminin veya bu ismin eski şekillerinin hangi dilden olduğu konusunda ciddi bir kayda da rastlanmamıştır. **Mahallî tarih araştırmacılarının Ünye / Oney ismini Yunanca veya Rumca'ya bağlamaları tamamen temelsiz ve yersizdir.**

Şimdi bu bölge ile ilgili ulaşabildiğimiz bütün eserleri taradıktan sonra ismin kaynağını bulmaya çalışalım: Şurası iyi bilinmelidir ki **günümüz insanların anlam veremedikleri her isim Rumca veya Yunanca değildir.** Öyle görünmektedir ki bu bölgenin hâkimi en az beş bin yıldır **Türklerdir.** Karadeniz Bölgesi'nde hâkim kültür de en az beş bin yıldır **Türk kültürüdür.** Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde araştırma yapan batılı bilim adamları, Türkçeyi yeteri kadar bilmediklerinden veya kasıtlı olarak çözemedikleri bütün yer isimlerini Yunanca olarak kabul etmek gibi bir bataklığa saplanmışlardır. Orta ve Doğu Karadeniz yaklaşık 2000 yer isminin sadece yaklaşık 80 tanesi yabancı dil kaynaklı olduğu iddia edilebilmiştir¹⁴.

Ünye'nin tespit edilebilen en eski isimlerinden birisi *Honie*, *Onie*, *Omnie*, *Homorie*'dur. Öncelikle şunu ayırmak gerekmektedir. Bunlardan *Honie*, *Onie* aynı kökten gelmektedir. *Homorie* ve *Omnie* kelimeleri ise tamamen farklıdır¹⁵.

¹⁴ Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde araştırma yapan batılı bilim adamları, Türkçeyi yeteri kadar bilmediklerinden veya kasıtlı olarak çözemedikleri bütün yer isimlerini Yunanca olarak kabul etmek gibi bir bataklığa saplanmışlardır. Araştırmacı Haşim Albayrak Karadeniz Bölgesi'nde bulunan yaklaşık 2500 köy ismini Fener Rum Lisesi Müdürü Niko Mavridis'e incelettirmiş, adı geçen şahıs yalnızca 7-8 köy isminin Yunanca olduğunu onaylayabilmiştir (Haşim Albayrak, *Tarih boyunca Doğu Karadeniz'de Etnik Yapılanmalar ve Pontus*", İstanbul 2003, s. 10-11). Bunlar arasında *Alano*, *Korkut* ve *Yavan* gibi Türkçe isimler de bulunmaktadır (Albayrak, age, s. 266-267). Durum böyle olunca Batılı bilim adamlarının ve onların dümen suyunda yürüyenlerin niyetleri kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

¹⁵ Bu kelimeler, Hunlardan çok eski tarihlerde Karadeniz Bölgesi'ne gelip yerleşen *Komar* (>Homor)'ların mirası gibi görünmektedir. Fergane civarında yaşayan Sakaların bir şubesi olarak kabul edilmektedirler ve Türktürler. Bulgarların atası olabileceği de söylenmektedir (A. Zeki Velidi Togan, *Umumî Türk Tarihine Giriş*, İstanbul 1981, s.

Honie, Onie İsimleri: Bu kelimeler, **Hun Türkleri**'nin mirası olmalıdır. Kelimenin **Hon** (<Hun) biçiminde yazılışı, Yunan alfabesinde " u " sesinin olmayışından kaynaklanmaktadır. Aynı durum *Kut* Türklerinin isminin *Kotlar* biçiminde kayıtlara geçmesinde, *Kut*'lara ait bir ölçü birimi olan *kot'ta* ve *Komar / Kumar* boyunda da görülmektedir. Bu duruma göre kelimenin aslının **Hun** olduğu, **-ie** (-ie, -io) eklerinin de **-iye** (>Ana Türkçe *idi* "Efendi, sahip, tanrı")'den geldiği anlaşılmaktadır. O halde **Ünye:** (>**Hun-iye** > **Unie / Ünie** > **Ünie / Ünye**) "**Hunların Toprağı, Hunların sahip olduğu yer**" anlamlarına geldiği rahatlıkla söylenebilir.

İlk bakışta bu defa Hunlar'ın Ünye'de ne aradıkları sorusu akla gelecektir. Hunlar, Türkiye'nin ve dolayısıyla Karadeniz Bölgesi'nin eski sahipleridir:

Hun Devleti M.Ö. 220'de kurulmuştur. Asıl gücüne M.Ö. 209'da Mete Han zamanında ulaşmıştır. Mete Han, M.Ö. 174'te öldüğünde geride sivil ve askerî teşkilat, dış siyaset ve sanat açısından yüksek özelliklere sahip bir devlet bırakmış idi. Hunlar batı yönüne iki koldan girmişlerdir. Bir kol Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa'nın içlerine kadar ilerlemiştir. İkinci kol ise Kafkasya'dan güneye dönüp Anadolu'ya girmiştir. İki taraftan Hun akınları arasında kalan Roma İmparatorluğu, vergi vermek zorunda kalmıştır.

Ramsay, Hunların Pontus (**Karadeniz Bölgesi**) ve Kapadokya'yı boydan boya istila ettiğini söyler¹⁶.

Tatarlar, 225'te Trabzon'u kuşatıp Trabzon kalesine girerler ve hazine ile dolu tapınağı yağma ederler¹⁷. Bahsedilen Tatarlar, Hunlar olmalıdır.

407). Pomponius Malea, M.S. I. yüzyılda Karadeniz çevresindeki kavimleri sayarken Khomoraë (Komar) ve Khomani (Kumanlar)'lere de yer vermektedir. Ayrıca Kaspium (Hazar) Denizi'nin yukarısında yaşayan Komari'lerden de bahsetmektedir O, Kumarların Kumanlarla aynı Türk boyu olabileceği görüşündedir (Pomponius Malea, *Chorographia*, (Editör: C. Frick), Lipsiae 1880, s. 13). *Komar /Komar*, Yunan tarihçileri tarafından Türk kavimleri arasında da sayılmıştır Togan, age'407'denn naklen). Komar'lar ile ilgili bazı yer isimleri şunlardır: *Kumarlı* Çarşamba Samsun; *Kumarlı* Boyabat Sinop; *Kumarlı* Kangal Sivas; Of'un Barış köyününün önceki ismi ise *Komari*'dir. *Komare* (Yomra), *Komari Köyü* (Sinop), Akçaabat'ın Demirci köyününün bir mahallesinin ismi *Komarlı*'dir. Trabzon merkez ilçe, Akçaabat merkez ilçe ve köyleri, Söğütlü beldesinde oturan çok sayıda ailenin soyadı *Komar*'dir. Latince *Rhododendron Ponticum*'un Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin bazı yörelerindeki ismi *Kumar çiçeği*'dir. Gümüşhane'de sarı renkli bir yaz armuduna *komararmadu* denildiği tespit edilmiş ve Derleme Sözlüğü'ne kaydedilmiştir.

¹⁶ W. M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyası*, (Çeviren: Mihri Pektaş), İstanbul 1960, s. 353.

¹⁷ P. Minas Bijişkyan, *Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası*, (Tercüme: Hrand D. Andreasyan), İstanbul 1969, s. 44.

Anadolu yönüne gelen Hunların giriş kapısı bilinmemektedir. Fakat Türkiye'deki Hunlarla ilgili yer isimlerinden Kars üzerinden Çoruh'a ulaştıkları, Çoruh vadisinden ilerleyerek Anadolu'ya yayıldıkları tahmin edilebilir.

Hunlar'ın Karadeniz Bölgesi'ndeki en önemli mirası onlara ait yer isimleridir denilebilir.

Hayrat'ın Topraklı köyünün eski ismi *Hundeztefanos*'tur¹⁸. Yine Hayrat'a bağlı şu yer isimleri Hunlarla ilgilidir: *Nefs-i Hundezler* (>Güneşlanan-Hayrat), *Hundezhumrukkapan* (Hayrat), *Hundezarsenli* (Hayrat), *Hunzi* (Kutlular köyünün bir mahallesi-Sürmene)¹⁹. 1293 (1876) Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde Of'a bağlı *Hundez* isimli bir kariye kayıtlıdır. Bu karyenin yeri ve yeni ismi belirlenememiştir²⁰. Pazar'ın Aktaş köyünün eski ismi *Hunar*'dır²¹. Trabzon'un doğusunda bulunan Artvin'de de Hunlarla ilgili olduğu sanılan yer isimleri bulunmaktadır: *Hungimek Deresi* (Yusufeli), *Hungimek Dağı* (Yusufeli), *Aşağı Hungimek* (>Dokumacılar - Kılıçkaya), *Yukarı Hungimek* (>Yüncüler-Kılıçkaya)²². İspir'in Çamlıkaya köyünün eski ismi *Hunut*, Gölyurt köyünün ise *Honut*'tur. Yine İspir'de şu yer isimlerin Hunlarla ilgili olduğu düşünülmektedir: *Hunut Dağı* (İspir), *Hunut Deresi* (İspir), *Hunut Nahiyesi* (İspir). 3560 metre ile *Hunut Dağı*, Rize'nin en yüksek üçüncü dağıdır²³. Trabzon'un batısında yer alan Ordu'da 1455 tarihli tahrir defterinde Niyabet-i Hafsana'ya bağlı *Hunut* isimli bir kariye kayıtlıdır²⁴. Ancak şimdiki adı ve yeri tespit edilememiştir.

Türkiye'nin önemli bir kısmını Türk vatani hâline getiren Dânişmendliler, Karadeniz sahillerine inme mücadeleleri verdiği 1070'li yıllarda, farklı zamanlarda ve farklı yerlerde en az üç kez Peçeneklerle

¹⁸ Türkçe yer adlarına başka dillerden örnek getirip kelimenin aslının bozulması, bölge içinde yer alan başka örneklerle de karşımıza çıkmaktadır. Ordu yöresi ile ilgili tutulmuş 1455 tarihli Tahrir Defteri'nde bugün *Karagöl* olarak bilinen *Karakölos* isimli bir yer bulunmaktadır. Karakölos'un ilk şekli büyük bir ihtimalle *Karaköl* olmalıdır. Daha sonra Rumca -os eki eklenmiş ve kayıtlara böyle geçmiştir (Bahaeddin Yediyıldız-Ünal Üstün, *Ordu Yöresinin Tarihi Kaynakları I*, Ankara 1992, s. 386).

¹⁹ Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz*, Trabzon 2000, s. 38.

²⁰ *Trabzon Vilayeti Salnamesi 1293* (1876), s. 137.

²¹ Moğolca ve Eski Türkçede isimleri çokluk durumuna getiren bir -t eki bulunmaktadır. *tigit* (tiğınler), kelimesi böyle türemiştir. Bu ek daha çok kavim adlarını çokluk duruma getirmek için kullanılmaktadır. Bay-at boyunun da bu biçimde türediği düşünülmektedir. Büyük bir ihtimalle Hunut/Honut(Hunlar) kelimesi de bu ekle türemiş ve çokluk bildiriyor olmalıdır.

²² Bilgin, agy.

²³ Haşım Karpuz, *Rize*, Ankara 1993, s. 4.

²⁴ Yediyıldız-Üstün, age, s. 124.

karşılaşırlar. Bunlardan ilki *Tatis / Tzatis*²⁵ ve onun yönettiği Peçenek ordusudur.

Tokat, Selçuklular tarafından alındıktan sonra Karadeniz (Canik) yönünden gelen bir ordu tarafından kuşatılır. Bu ordu, Dânişmend Gazi komutasındaki Türk ordusu tarafından yenilir ve pek çoğu kılıçtan geçirilir. Sekiz bin asker de esir alınır. Esir alınan ordunun komutanının ismi *Tadık*'tır²⁶. Tadık bir Türk ismi olup Orhun Abideleri'nde de geçmektedir²⁷. Bu tarihlerde Canik ve çevresinde Peçeneklerin yaşadığı kesin olduğuna göre bu komutanın Peçenek Türkü olma ihtimali çok yüksektir.

1100 yılında Fransız, Alman ve Lombardlardan oluşan Haçlı ordusu Kudüs'e gitmek üzere İzmit'te toplanır. Fransız ve Almanlar, en kolay yolun Anadolu'nun güneyi olduğu fikrindedirler. Lombardlar ise bir yıl önce esir alınıp Niksar zindanlarında bulunan Bohemond'u kurtarmak için kuzeyden gidilmesi gerektiği görüşündedirler. Fransız ve Almanlar, Anadolu içlerine girildiğinde Türkler tarafından perişan edileceklerini bildirirler. Bunun üzerine Bizans İmparatoru Canik'te bulunan Peçenek Komutan Tatis/Tzatis'i haçlı ordusuna kılavuzluk yapması için İzmit'e davet eder²⁸. Tatis/Tzatis beş yüz Peçenek askeriyile İzmit'e gelir ve Haçlılara rehberlik eder. Tatis/Tzatis ve askerlerinin Peçenek olduğu ilim âlemince kabul edilmiş bir gerçektir²⁹.

Tatis ve Peçenek askerlerinin rehberlik ettiği Haçlılar, Amasya yakınlarında bir ovaya ulaşıp konaklarlar. Selçuklu ve Dânişmendlilerden oluşan Türk ordusu bir gecede Haçlıları dağıtır. Haçlılar çok büyük kayıplar verirler³⁰. Tatis ise kaçmayı başarır.

Tatis'in beş yüz askeri olduğu dikkate alındığında, 1100 yılında Canik civarında en az on bin Peçenek nüfusunun bulunduğu rahatlıkla söylenebilir.

Dânişmend Gazi, 1105 yılında ikinci Canik seferine çıkar. Amaç yine topraklarını geliştirerek sınırları güvenlik altına almak ve Karadeniz sahillerini Türk vatanı yapmaktır. Bu defaki yolu Niksar'dan bugünkü Aybastı istikametindedir. Peçenek ve Kumun/Kıpçalkardan oluşan Canik

²⁵ Türkçe kaynaklarda *Tatis* veya *Tatis*; yabancı kaynaklarda *Tzatis* olarak geçmektedir.

²⁶ Necati Demir, *Dânişmend-nâme*, s. 180-181.

²⁷ Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi yay., İstanbul 1980, s. 26.

²⁸ *Dânişmend-nâme*'de *Tatis* hakkında uzun sayılabilecek bilgiler bulunmaktadır (bk. Necati Demir, *Dânişmend-nâme*, s. 137-146).

²⁹ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, C. II, (Çeviren: Fikret Işıltan), Ankara 1992, s. 17; Işın Demirkent, "1101 Yılı Haçlı Seferleri", *Prof.Dr. Fikret Işıltan'a 80. Doğum Yılı Armağanı*, İstanbul 1995, s.28.

³⁰ Necati Demir, "Anadolu'da Teşekkül Etmiş Destanî Halk Hikâyelerinde Haçlı Seferlerinin İzleri", *Uluslar Arası Haçlı Seferleri Sempozyumu*, TTK yay., Ankara 1999, s. 195-211.

ordusu bu seferi önceden haber alırlar ve günümüzde Perşembe Yaylası ismiyle bilinen bölgede pusu kurarlar. Dânişmend Gazi, ordusuyla beraber burada pusuya düşer. Dânişmendli ordusunun tamamına yakını burada şehit olur. Dânişmend Gazi, çok ağır bir şekilde yaralanır ve az sayıdaki arkadaşıyla Niksar'a döner. Burada şehit olur. Arkadaşları onu buraya defnedip Tokat'a dönerler³¹.

Böylece Karadeniz sahillerine inme düşüncesi Dânişmend Gazi döneminde gerçekleşemez.

Dânişmendli ordusunun pusuya düştüğü Perşembe Yaylası'ndaki şehitlik hâlâ durmaktadır. Bölge insanı bu mezarlığı çevirmiş ve buraya bir mescit inşa etmiştir. Mescidin hemen yanında bir anıt bulunmaktadır. Rivayetlere göre bu anıt, Dânişmend Gazi'nin yaralandığı ve kanının döküldüğü yere dikilmiştir³².

Mezarlığın çevresinde her yıl temmuz ayının ilk haftasında çok sayıda insanın katıldığı sahra toplantıları yapılmaktadır. Kurbanlar kesilmekte, namazlar kılınmakta, saatlerce dualar edilmektedir. Sahra toplantılarının her yıl temmuz ayının ilk haftasında yapılması, savaşın bu günlerde yapıldığı intibainı uyandırmaktadır. Yaklaşık dokuz yüzyıl sonra bu olayın anılması ve hatıraların tazeliğini koruması dikkat çekicidir³³.

Dânişmend Gazi'nin Karadeniz sahillerine inmek istediği yıllarda karşısına çıkan ordular, büyük ihtimalle daha önceki yıllarda Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ne gelip yerleşen Türklerden oluşmaktaydı. Dânişmend-nâme'deki bilgiler bunu göstermektedir. Dânişmendlilerin Sivas'a geldikten sonra karşılıklarına pek çok kez Türk komutanlar ve Türk askerler çıkmıştır. Tokat'ta bir ovada rastladığı Artuhi, daha önceki yüzyıllarda bu yöreye yerleşmiş Türklerin torunudur³⁴. Yine Tokat'ın Türkler tarafından

³¹ Dânişmend Gazi ile ilgili 1105 yılına kadar olan bilgiler eksik de olsa çeşitli tarihî kaynaklarda mevcuttur. Ancak şehit olmasına sebep olan Canik Seferleri konusunda inceleyebildiğimiz kadarıyla *Dânişmend-nâme* dışında herhangi bir kaynakta bilgi yoktur. Yalnızca Osman Turan, *Dânişmend-nâme*'deki rivayetler ile Trabzon devletinden söz eden kaynaklardaki ipuçlarını mukayese ederek meselenin üzerinde kısaca durmuştur (Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1993, s. 131-136). *Dânişmend-nâme*'deki rivayetlerin doğruluğu öteden beri tarih araştırmacıları tarafından hep tartışılmıştır. Fakat Ordu ve yöresinde saha araştırmaları sırasında tespit ettiğimiz Dânişmend Gazi zamanından kalmış mezarlıklar ve bu mezarlıklarla ilgili rivayetler *Dânişmend-nâme*'deki bilgileri doğrulamaktadır.

³² Anıt ve mezarlıklar çok eskiden beri ziyaret yeriymiş. İnsanlar her türlü dertlerine çare bulabilmek için buraya gelirler, dualarda bulunup kurbanlar keserlermiş.

³³ Geniş bilgi için bk. Demir, "Dânişmend Gazi ve Şehadeti", *Tarih ve Medeniyet*, S. 34, Ocak 1997, s. 24-27.

³⁴ Demir, *Dânişmend-nâme*, Part Two, (*Turkish Translation*), Harvard 2002, s. 9-21.

fethedilmesine engel olmak için Bayburt'tan gönderilen ordunun komutanı Tekin isimli biridir. Bayburt'tan gelen ordu da Türklerden oluşmaktadır. Adı geçen Türk komutanının kardeşi ise Bayburt Beyi Miknas'tır³⁵. Yine Dânişmendli ordusunun karşısına Çankırı yakınlarında çıkan El Tigin³⁶ ve Kara Tigin³⁷; bir gerçeğin su yüzüne çıkışından başka bir şey değildir.

Dânişmendli ordularının Karadeniz sahiline inme çabaları sırasında Niksar ve Canik Dağları'nın zirvelerinde karşılarına çıkan Kara Burç³⁸, Niksar Beyi Mihayil'in amcazadesi Tadık³⁹, Canikli komutan Tatis⁴⁰ çok sayıda askerden oluşan orduların komutanlarıdır. Adı geçen komutanların akrabaları ile ilgili eserde yer alan bilgiler, Hristiyanlığı kabul eden Türklerin artık yabancı isimler aldığını göstermektedir.

Dânişmendlilerin bu yöredeki mücadeleleri, Melik Dânişmend Gazi'nin ölümüyle uzun süre duraklamıştır. Fakat daha önce, belirlenemeyen bir tarihte sahip oldukları Karakuş (Akkuş) Kalesi⁴¹ ve Mesudiye'yi ellerinde tutabilmişlerdir. Hatta Mesudiye'nin Kale köyündeki kale, büyük bir ihtimalle Dânişmendliler tarafından yaptırılmış bir sınır kalesidir.

Bahsedilen kale yıkılmaya başlamıştır, fakat kalenin mihrabı hâlâ dimdik ayakta. Bu kalenin Karadeniz Bölgesi'nin Türk vatani yapılmasında önemli bir yeri vardır. Dânişmendlilere sınır karakolluğu görevi yapan bu kale, daha sonra Orta Karadeniz Bölgesi'ni bir daha değişmemek üzere tamamen Türk vatani yapan ve Dânişmendlilerin torunları olan Hacıemiroğulları Beyliği'nin merkezi olmuştur⁴².

Dânişmendlilerle Bizanslılar 1120'de bir kez de Şiran'da karşılaşılır. Bizans ordusu bu savaşta tamamen imha edilir. Gabras esir alınır. O, otuz bin dinar ödeyerek serbest kalır⁴³.

Dânişmend Gazi öldükten sonra yerine oğlu Melik Gazi geçer. O, öncelikle Anadolu içlerindeki mücadelelerine önem verir. Daha sonra Karadeniz Bölgesi'nde fetihler başlar. 1129 ya da 1130 yılında fazla

³⁵ Demir, age, s. 60-61.

³⁶ Demir, age, s. 121-123.

³⁷ Demir, age, s. 122-175.

³⁸ Demir, age, s. 193-197.

³⁹ Demir, age, s. 177.

⁴⁰ Demir, age, s. 135-141.

⁴¹ Ordu ile Tokat sınırında bulunan bu kale günümüzde harabe hâlinindedir.

⁴² Necati Demir, "Hacıemiroğulları", *Türkler*, Yeni Türkiye yay., Ankara 2002, C. 6, s. 824-829.

⁴³ Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, Boğaziçi yay., İstanbul 1993, s. 59.

zorlanmadan bu bölgenin hâkimi olan Kasianus (Cassianus)'tan bütün sahil kalelerini teslim alır⁴⁴.

Melik Gazi 1134'te öldükten sonra Dânişmendlilerde taht kavgaları başlar. Neticede Niksar ve çevresine Melik Muhammed hâkim olur. Melik Muhammed, ilk olarak Anadolu'nun güneyinde sınırlarını genişletmek için çalışır. Onun meşguliyetinden istifade eden Bizans İmparatoru II. İoannes Komnenos (1118-1143), 1139-40 yıllarında Karadeniz sahillerini ele geçirir. Dânişmendlilerin başkenti Niksar'a saldırır⁴⁵. Fakat başarılı olamayarak perişan durumda kaçmak zorunda kalır. Türkler, onu sahile kadar izlerler⁴⁶. 1140-41 yıllarında Karadeniz Bölgesi'ni geri alırlar⁴⁷.

Melik Muhammed 1142 yılında ölür. Yerine oğlu Zünnun geçer. Fakat amcası Yağı Basan bütün Dânişmendli bölgesinde hükümdarlığını ilân eder. Bu kargaşa sırasında tarihini tam belirleyemediğimiz bir zamanda Bizanslılar Karadeniz'i ele geçirirler.

Yağı Basan, iyi bir taktikle Bizans ve Trabzon Devleti'nin sınırlarının birleştiği yerler olan Ünye, Bafra ve Samsun bölgelerine akınlar düzenleyerek buraları 1157 yılında tekrar Türk topraklarına katar⁴⁸. Daha sonra fetihlerini bu bölgede genişletir.

Yağı Basan'ın Ünye Kalesi'ni fethedişiyle ilgili rivayetler hâlâ halk arasında anlatılmaktadır. Ünye Kalesi bölgeye hâkim ve el değiştirmesi hemen hemen imkânsız bir yapıya sahiptir. Ayrıca burada devrin en önemli silahları bol miktarda bulunmaktadır. Yağı Basan, askerleriyle bu kaleyi kuşatır. Fakat düşmanlar sur içinden sürekli ok atmaktadır. Türkler, kale içindeki mevcut okların bitmesi için birkaç gün beklerler. Fakat bitecek gibi görünmez. Artık yapacak bir şey kalmaz. Kalenin sadece hile ile ele geçirilebileceğini düşünen Yağı Basan, askerlerine çok sayıda keçi bulmalarını emreder. Gece karanlığı kaplayınca boynuzuna yanan mumlar bağlayarak her taraftan kale istikametine doğru keçileri salar. Düşmanlar karanlıkta boynuzlarında ışık yanan keçileri Türk askerleri sanır. Bu kadar askere karşı koyamayacaklarını anlayınca hemen teslim olurlar⁴⁹.

Melik Yağı Basan'ın fethinden sonra Ordu ve yöresinde Türkler, sahil kısmındaki yaklaşık 10-15 km'lik koridor hariç, parça parça yerleşmiş ve

⁴⁴ Turan, age, s. 170; Claude Cahen,, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, (Türkçesi: Yıldız Moran), İstanbul 1979, s. 107; Abdülkerim Özaydın, "Dânişmendliler", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 8, s. 470.

⁴⁵ Cahen, age, s. 108.

⁴⁶ İsmail Hakkı-Rıdvan Nafiz, *Sivas Şehri*, İstanbul 1928, s. 34.

⁴⁷ Abdülkerim Özaydın, "Dânişmendliler", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 8, s. 470- 471.

⁴⁸ Cahen, age, s. 112; İsmail Hakkı-Rıdvan Nafiz, age, s. 39.

⁴⁹ Ünye'ye bağlı Kale köyünde 7.8.1996 tarihinde yapılan derleme.

burada kalmış olmalıdır. Zira sahilin hemen kenarından başlayarak Canik Dağları'nın etekleri boyunca sıralanan yer isimleri bunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu yer isimlerinin çoğunluğu Osmanlılar devrinde tutulan tahrir defterlerinde geçmektedir. Bunlardan bir kısmı günümüze kadar muhafaza edilmiştir.

Canik Sancağı (Samsun ve Ordu ilinin bir bölümü) tahrir defterinde, Arım kazasında *Cemaat-i Dânişmendlü*, *Hacı Dânişmenlü*, *Yağıbasan* (günümüzde Tekkiraz beldesine bağlı mahalle) isimli karyeler bulunmaktadır⁵⁰.

Tahrir defterlerinde yer almayan Akkuş ilçesine bağlı Düğencili köyünde bir mevkiin ismi *Dânişmendalanı*'dır. Ünye'ye bağlı *Yavi*⁵¹ köyünün adı muhtemelen Dânişmend Gazi'nin torunu olan Yağı Basan'ın⁵² isminden gelmektedir. Yine Ünye'ye bağlı Yenikent beldesi Ekincik mahallesi sınırları içerisinde bulunan *Melik Tepesi*'nin ismi de Dânişmendlilerin mirası olmalıdır.

1455 tarihinde kaleme alınan tahrir defterinde; Ordu kazasında, Bölük-i Geriş-i Alibeğce (Kabadüz)'de *Dânişmendlü* ve *İsadânişmendlü*, Bölük-i Niyabet-i Çamaş (Çamaş)'ta *Dânişmendlü*; Niyâbet-i Geriş-i Sevdeşlü/Ulubeglü (Ulubey)'de *Dânişmendköy bi-ism-i Kovancı*; Nahiye-i Milas (Mesudiye)'ta *Taylu*; Bugün Giresun ili sınırları içerisinde bulunan Niyâbet-i Kepsil (Giresun'a bağlı Bulancak ilçesinin bir bölümü)'de *Meliklü*; Niyâbet-i Kırık ili (Yavuzkema) 'nde *Karadânişmend* ve *Bayramdânişmend* isimli karyeler bulunmaktadır⁵³. Trabzon Vilâyeti Salnamesi'ne göre 1876'da Tirebolu'da Dânişmendli karyesi vardır⁵⁴.

Yer isimlerinden anlaşıldığına göre Dânişmendliler Mesudiye'ye sınır kalesi yaptıktan sonra Karadeniz sahillerine doğru yavaş yavaş ilerlemeye başlamışlardır. Yine bu kale hareket merkezi olmak üzere doğu istikametine doğru Canik Dağları'nın tepelerinden yürümüşler, Gümüşhane'nin Torul ve Kürtün ilçelerine ulaşmışlardır. Zirveden aşağı müsait buldukları yerden yine sahile inmeye çalışmışlardır.

⁵⁰ Mehmet Öz, *XV-XVI Yüzyıllarda Canik Sancağı*, TTK yay., Ankara 1999, s. 200-203.

⁵¹ Bir ağız özelliği olarak (-g->-v-) "*Yağı*" kelimesi, bölgede "*Yavi/Yavi*" şeklinde telâffuz edilmektedir.

⁵² *Yağı*, Türkçe bir kelime olup "*düşman*" demektir. *Yağı Basan* ise "*düşmana baskın yapan*" manasına gelmektedir.

⁵³ Bahaeddin Yediöldüz-Ünal Üstün, *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları I*, Ankara 1992, s. XXX-XLII.

⁵⁴ *Trabzon Vilâyeti Salnamesi* (1293/1876), Trabzon 1293, s. 271.

Çepni Türkleri, II. Johannes zamanında, 1280-1297'de Ünye yöresini ele geçirmiş⁵⁵, doğuya doğru ilerleyerek Trabzon'a akın düzenlemişlerdir⁵⁶.

Trabzon Devleti İmparatoru(?)⁵⁷ II. Aleksios'un 1301 yılı eylül ayında Giresun'a karargâh kurarak komşu Türk beyini yenilgiye uğratmıştır⁵⁸. Kaynaklarda bu beyin adı okunamamıştır. Brayer, Küçük Ağa olabileceğini belirtmiştir. Fakat bu bey, Ünye'de bir kale yaptıran⁵⁹ ve hâlâ aynı isimle bilinen Genç Ağa olmalıdır⁶⁰.

Ünye ve çevresi Dânişmendli Devleti yıkıldıktan sonra Taceddinoğulları Beyliği toprakları arasında yer almıştır. Taceddinoğulları, tıpkı Hacıemiroğulları gibi, 1335'te Moğol-İlhanlı devrinin sona ermesinden sonra kurulmuş ikinci dönem Türk beyliklerinden biridir. Dânişmendlilerin bölgedeki devamı denilebilir. Başkentleri Dânişmendlilerin de başkenti olan Niksar'dır⁶¹. Kuzeyde Karadeniz; güneyde Kadı Burhaneddin Devleti; doğuda Hacıemiroğulları Beyliği; kuzeybatıda Candaroğulları Beyliği, batıda Kubatoğulları'na komşudur. Sınırlarına, Niksar başkent olmak üzere

⁵⁵ Faruk Sümer, *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yay., İstanbul 1992, s. 242.

⁵⁶ Bahaeddin Yediyıldız, "Tarihî Zemin ve Sosyal Yapı", *Ordu Tarihinden İzler*, Ordulular Grubu yay., İstanbul 2000, s. 39.

⁵⁷ Bu devlete, abartmalı bir biçimde, Trabzon Rum İmparatorluğu denmesinin sebebi, Bizans İmparatoru iken Trabzon'da bir devlet kuran Komnenos Ailesinin lâkabının imparator olmasından dolayıdır. Trabzon'un Osmanlı topraklarına katılmadan önceki nüfusu, bu bölgede mevcut olan devletçiği Trabzon Rum İmparatorluğu ismiyle ananları daha tedbirli olmaya zorlamaktadır. Trabzon'u 1436-1438 yılları arasında ziyaret eden İspanyol Seyyah Pero Tafur, şehir nüfusunun yaklaşık 4.000 kişi olduğunu yazmaktadır. Anthony Bryer ise 4.000 veya 5.000 kişi civarında olabileceği düşüncesindedir (M. Hanefi Bostan, "XV ve XVI Yüzyıllarda Trabzon Şehrinde Nüfus ve İskân Hareketleri", *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu*, Trabzon 2002, s. 169'dan naklen). Trabzon Devleti'nin 1462'deki son Başbakanı *Altemur* isimli bir Türktür. Bu devletin ordusu *Peçenek ve Kuman / Kıpçak* kökenli askerlerden oluşmuştu. Şehirdeki ticaret hayatında ve kilise kayıtlarında Hristiyan Türklerin sayısının yüksek olması dikkate alındığında, fetihten önce bölgedeki Rum nüfusunun tamamının 4.000'den çok daha aşağı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Birkaç bin nüfusa sahip bir devletçiğin imparatorluk olarak adlandırılmasının doğru olup olmadığının cevabını okuyucularıma bırakıyorum.

⁵⁸ A. Brayer, "Greeks and Turkmens", *Appendix I*, s. 143.

⁵⁹ İkizce'ye bağlı Karlıtepe köyü sınırları içerisinde. Çevreye hâkim doğal bir tepe üzerinde inşa edilmiştir. Bazı duvarlarının dışında harabe hâline gelmiştir.

⁶⁰ Bu kaleyi yaptıran *Genç Ağa* hakkında yeterli bilgi bulunamamıştır. Ancak yörede anlatılan sözlü rivayetlere göre bu bölgeyi fetheden Türk komutanıdır. Komutan yöreyi Türk topraklarına katınca buraya bir kale yaptırmış ve yerleşmiştir. Zaman zaman Trabzon tarafına akınlar düzenleyip geri dönmekteymiş (28.10.1997 tarihinde Şaban Kale'den yapılan derleme).

⁶¹ Kazım Dilcimen, *Canik Beyleri*, Ahali Matbaası, Samsun 1940, s. 30.

Erbaa, Akkuş ve Ünye'nin bir bölümü, Terme ve Çarşamba dâhildir⁶². Zaman zaman Niksar ellerinden çıkmıştır. Beyliğin kurucusu Taceddin Bey'in babası Doğanşah Bey (ö. 1348-49)'dir⁶³.

Taceddinoğulları Beyi Hasan Bey, 1428'de Taceddinoğulları Beyliği'nin topraklarını zorunlu olarak, Osmanlılara teslim eder. Daha sonra Rumeli'ye gidip Gümülcine'de Sancak Beyi olur⁶⁴. Böylece Ünye ve çevresi Osmanlı Devleti'ne bağlanır.

XV ve XVI. yüzyıllarda Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yer alan Ünye, Canik sancağı⁶⁵ içerisinde yer alan ve on adet yerleşim yerine sahip bir nahiye / kaza durumundadır⁶⁶.

Hacıemiroğulları ise 1427 yılında Osmanlı Devleti'ne kesin olarak ilhak etmiş, Hacıemiroğulları'na ait topraklar bölünüp kazalar hâline getirilmiştir. Bölge Osmanlılara dâhil olunca tahriri yapılmış ve tımar idaresi uygulanmaya başlamıştır. Böylece Orta Karadeniz Bölgesi bir bütün olarak Osmanlı Devleti'ne bağlanmış olur.

Ünye'nin 1600'lerin başından itibaren öne çıktığı anlaşılmaktadır. Boğdan, Eflak ve Kazak memleketleri ile Anadolu ve Suriye'nin ticarî ilişkilerinin yapıldığı bir ticaret merkezi durumuna geldiği, yabancı seyyahlardan öğrenmekteyiz⁶⁷.

Ünye ve çevresi hakkında araştırılması ve söylenmesi gereken çok şeyin bulunduğu bir gerçektir. Türkiye'mizin bu güzel yöresi tıpkı Karadeniz Bölgesi, tıpkı Türkiye'nin geneli gibi en az 5000 yıldır Türk yurdu. Bundan hiç kimsenin şüphesi olmamalıdır. Şu anda Ünye adına ihtiyacımız

⁶² Dilcimen, age, s. 74.

⁶³ Mevlüd Oğuz, "Taceddin Oğulları", *AÜDTCF* dergisi, C. VI, S. 5, Ankara 1948, s. 469-487.

⁶⁴ Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 153-154.

⁶⁵ Şimdiye kadar tam bir biçimde çözülememiş yer isimlerinden biri *Canik*'tir. Canik günümüzde Canik Dağları ile bilinmektedir. *Canik Dağları*; Samsun'un güneybatısından, Kızılırmak vadisinden başlayıp Ordu'nun doğusundan akan Melet ırmağına kadar 180 km boyunca uzanır. Güney sınırı yaklaşık 60 km olup Kelkit ırmağında biter. Oltu Dokuzdeğirmen, Tunceli ili Mazgirt'in Aydınlık, Samsun merkez Çatalçam köylerinin eski ismi *Canik*'tir. Van merkez Gedikbudak köyünün daha önceki adı *Canikli*, Sivas ili Yıldızeli ilçesi Esençay köyünün bundan önceki ismi *Canikdere*, Samsun ili Bafra ilçesi Uluğaç köyünün eski adı ise *Canikliyurdu*'dur. *Canik* isminin kaynağı Peçenekler olmalıdır. Canik kelimesinin etimolojisini yapmak için pek çok ilim adamı çalışmalarda bulunmuş, fakat bir sonuca ulaşamamışlardır. *peçenek*, *bol-* > *ol-* fiilinde olduğu gibi, ön seste ünsüz düşmesiyle önce *ecenek*, daha sonra da günümüzde yürürlükte olan *canik* biçimine gelmiş gibi görünmektedir.

⁶⁶ Öz, age, s. 197.

⁶⁷ Uzunçarşılı, age, s. 255'den naklen.

olan tek Şey, Ünye ve çevresini ayrıntılı ve derinliğine ele alacak akademik bir araŐtırmadır. Bu, yüksek öğrenim yapan veya yapacak olan bütün Ünyeli gençlerin Türk milletine ve Ünye'ye borcudur. Herkes borcunu ve görevini bilmelidir.